

ואת תרגום

עיונים בתרגום אונקלוס

גיליון מס' 17

מיכאל שלום הלוי דינר

פרשת משפטים

פכ"א פ"כ. וכי יכה איש את עבדו וגו' בשבט ומת. ת"א וארי ימחי וכו' בשולטן וימות. מש"כ התרגום 'בשולטן' ביאר בספר אדרת אליהו וכ"כ הרש"ר הירש שכוונתו שלא הכה אותו במקל מחמת מריבה אלא לצורך העבדות, וכ"כ הרמב"ן והאבן עזרא והרשב"ם שהכה בשבט שיש למושל ולאדון לייסר בו את עבדו, ובאה התורה להזהירנו שלא יכה בו מכה רבה ללא גבול שעלול למות מזה. והוסיף הרשב"ם שאם הכהו שלא כדרך תוכחה אין לו פטור של יום או יומים, וכן מבואר ברמב"ם (פ"ב מרוצח הי"ד).

ובספר העמק דבר להנצי"ב ביאר דברי אונקלוס שדוקא כשזה דרך עבדות אז כשלא עמד יום או יומים ינקם המכה וחייב מיתה כי זה דרך אכזריות של מושל, משא"כ במכה את חבירו שזה לא דרך עבדות הוא מתוך כעס ומריבה ולא מאכזריות לכן לא ינקם עי"ש.

פכ"א פכ"ב. כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים. רש"י פי' רק כאשר יתבע הבעל הוא חייב לשלם לו. אבל הרמב"ן דייק מזה שכתב אונקלוס 'כמא די שוי עלה בעלה' שכוונת הפסוק שישלם כמה שיחליט בעל האשה. ומש"כ 'ונתן בפלילים' ביאר האבן עזרא שהכוונה בפסוק היא 'או' נתן בפלילים, כלומר או כאשר ישית בעל האשה שיתפשר עם הבעל, או שבפלילים שהבי"ד יחליטו כמה ישלם. אולם הרמב"ן חולק ע"ז שצריכים גם את הבעל וגם אתת בי"ד, ומבאר שהיות שזה קנס, הבעל יאמר כמה שוה לו הנזק, אלא שבשביל שלא יוסיף יותר על כדי דמיהן על כן ונתן בפלילים שהבי"ד ידונו בזה ג"כ.

פכ"א פל"א. או בן יגח או בת יגח. ת"א או לבר ישראל יגח תורא או לבת ישראל. הוסיף בן ישראל' ובת ישראל' וצ"ע כוונתו. וכ"כ האבן עזרא בבני ישראל. וכנראה שסוברים שהחידוש של חיוב בהריגת קטנים היינו דוקא בישראל אבל שור הוורג קטנים עבו"ם פטור.

פכ"א פ"ו. ועבדו לעולם. ת"א ויהי ליה עבד פלח לעלם. הוסיף שיהיה 'עבד' שעובד, ואילו לעיל (פסוק ב') עה"פ שש שנים יעבוד ת"א שית שנין יפלח ל"כ יהי 'עבד' פלח, ומדוע כאן הוסיף כן. וי"ל משום שעד שש שנים לא היה עבד אלא 'עובד', דהיינו כיון שלא נעשה אז עבד לעולם לא נקרא עבד. אבל אחרי הרציעה שנשאר אצלו לעולם נעשה 'עבד'. ויתכן שזה תלוי במש"כ האחרונים לחקור האם רציעה הוא קנין חדש שנהיה מעתה עבד לעולם או שזה רק הפקעה של יציאת שש וממילא נשאר עבד עולם, דלהצד השני גם הקנין הראשון שבתחילת שש הוא נעשה בו עבד לעולם עד שהשש מפקיע.

פכ"א פי"ג. מכה איש ומת מות יומת. ת"א דימחי לאנש ויקטלניה. תירגם בלשון 'קטלא' ואילו לקמן (פסו' כ"ח) עה"פ וכי יגח שור את איש וכו' ומת תירגם וימות ול"כ ויקטלניה, וצ"ב טעם החילוק. וכתב בספר נתינה לגר שכאן הרי מדובר כשמכה בכוונה כי רק בכה"ג חייב מיתה לכן נקרא קטלא, משא"כ בשור שדינו שוה גם כשמכה בלי כוונה שם מתרגם שמת ולא שנהרג. וצ"ע שהרי מדובר שם בקרן שכוונתו להזיק.

פכ"א פי"ט. על משענתו. ת"א על ברייה. ביאר המאירי (סנהדרין עח:): שזהו מש"כ הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ד ה"ד) והובא ג"כ להלכה בערוך השולחן (אהע"ז סימן קמה ס"ק כ"ג) שלא מספיק שנשען על מקלו כי אף מי שהולך למות יכול לישען על מקל אלא צריך לחזור לבריאותו. וכן מבואר במכילתא והובא כאן ברש"י על בוריו וכוחו. אלא שהרמב"ן כתב שלרש"י הפירוש משענתו הוא כוחו והתרגום רק פירש את הענין אבל לדידיה הפירוש של משענתו הוא מקלו. ועי' יד רמ"ה (סנהדרין עח:). שנחלקו בזה רבנן ורבי נחמיה שם שלרבי נחמיה משענתו היינו מקל, והיינו שהקיל מעט מחליו, ולרבנן היינו על בוריו.

מדבחה' (וכן להלן פל"ד פכ"ה) ביאר המנחת חינוך (מצוה צ') משום שרק חוץ למזבח יש לינה אבל על המזבח אין לינה מועלת.

פכ"ד פ"ו. **וישם באגנות.** רש"י פי' שתי אגנות אחד לעולה ואחד לשלמים להזות על העם. כתב הרמב"ן שאגנות אלו לא היו כלי שרת לקבלת הדם שמזה על המזבח, שקבלת הדם אינו מדין עבודת הקרבנות, אלא כלי לדם שזרק על העם, מדין גירות שצריכה הזאה כדאיתא בגמרא (כריתות ט.). ואונקלוס תירגם במזרקי, משמע שהוא מדיני הקרבנות כדי לקבל את הדם בכלי שרת. וי"ל שהוא לשיטתו (להלן ח) שלא היה כאן גירות ולכן לא היה יכול לפרש כאן כרש"י.

פכ"ד פ"ח. **ויזרוק על העם.** ת"א זרק על מדבחה לכפרא על עמא. הוסיף התרגום לבאר שהזריקה היתה על המזבח ועל העם היינו לכפר על העם. וזהו שלא כמבואר בגמ' (כריתות ט.) שהזריקה היתה על העם, מדין גירות שצריכה הזאה, ומכאן יליף בגמ' שגר צריך מילה וטבילה דאין הזאה בלא טבילה. וצ"ע מדוע התרגום שינה מפשטות הפסוק שזרק משה על העם. וי"ל שאונקלוס לשיטתו (לעיל יט ו) שגר שמל ולא טבל היו גר, ולפי"ז כיון שכבר היו נימולים במצרים לא היה צריך גרות. וכ"כ בספר תולדות אדם (חלק שני ד"ה ועתה) בשם רבי זלמן מוואלוז'ין והוא ג"כ בספר שש משזר לרבי אליהו מוילנא זצ"ל בשם רבי זלמן זצוק"ל וכ"כ המהר"ץ חיות (יבמות מו.) וע"ע לעיל (פסו' ו).

פכ"ד פי"א. **ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו.** ת"א והו חדן בקורבניהון דאיתקבלו ברעוא כאילו אכלין ושתן. וכ"ה בתרגום יונתן שהיו שמחים בריצוי הקרבנות כאילו אכלו ושתו והיינו שאכילה ושתיה הוא כמשל, ולפי"ז הפסוק נכתב לשבחם של הזקנים. ואולם רש"י הביא מהמדרש שהסתכלו בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה. ובגמ' (ברכות יז.) מבואר ג"כ כהתרגום שזה כתוב לשבח. דאיתא שם העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו. וזהו כהתרגום שהזקנים נהנו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו.

פכ"ב פכ"ב. **שמע אשמע צעקתו.** ת"א קבלא אקבל קבילתיה. לעיל (פ"ב פכ"ד) עה"פ וישמע את נאקתם וכן עה"פ ואת צעקתם שמעתי (פ"ג פ"ז) ת"א 'שמיע' קדמי וכאן תירגם לשון 'קבלה', הרי ששמיעת הקב"ה צעקת היתום הוא יותר משמיעת הקב"ה צעקת בני"י בשיעבוד מצרים.

פכ"ב פכ"ח. **בכור בניך תתן לי.** ת"א תפריש קדמי. התרגום שינה לכתוב לשון 'הפרשה' ולא לשון 'נתינה', ויש לבאר מכיון שקיום מצוות פדיון הבן הוא להפריש את הבן לפדיון שהרי א"צ לתת את הבן מתנה לכהן אלא להפרישו לפני ה', וכן הוא לשון הרמב"ם (פ"א מבכורות ה"א) והנה מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם וכו'. והנה החינוך מנה את מצוות פדיון הבן ב' פעמים, הא' בפרשת בא (מצוה יב) קדש לי כלל בכור וכל פטר רחם, והשני בפרשת קרח (מצוה שצב) לפדות בן הבכור. וצ"ב שהרי"ז אותה מצוה והיאך היא נמנית פעמיים. אלא י"ל שבפרשת בא נצטוונו להקדישו ולהפרישו לה', ובפרשת קרח נצטוונו לתת את פדיון הקדשו לכהן.

פכ"ג פ"ב. **ולא תענה על רב לנטת.** ת"א ולא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על דינא. פירש"י כוונת התרגום שאסור לדיין לחסוך לעצמו לעיין בעומק הדיון והריב ובשביל זה יאמר בלבו אגיד כמו אחד מן החברים הדיינים ושלוש עלי נפשי, לזה אמרה תורה שחייב לדון דוקא לפי דעתו. וכ"כ הרמב"ם (בל"ת רפ"ג, ובהלכות סנהדרין פ"י ה"א) אחד מן הדיינים בדיני נפשות שהיה מן המזכין או מן המחייבים לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו אלא נטה אחר דברי חברו הרי זה עובר בלא תעשה ועל זה נאמר ולא תענה על ריב לנטות. והקשה הרמ"ך שם לא ידעתי מאין הוציא זה, ובספר המצוות שם ציין דכ"ה במכילתא, ולהנ"ל י"ל שמקורו בתרגום. והמהר"ל בגור אריה והמלבי"ם פירשו כוונת אונקלוס באו"א שאם דעתו נגד הרוב שלא ימנע מלומר נגד הרוב בטענה שבלא"ה לא יכריעו כמותו. וע"ע מש"כ רש"י עצמו לפרש את הפסוק באופן אחר.

פכ"ג פי"ח. **ולא ילין חלב חגי.** ת"א ולא יביתון בר מן מדבחה תרבי נכסת חגא. הטעם שהוסיף 'בר מן

לע"נ מרת תרצה בת ר' אליהו הכהן ע"ה
ולע"נ מרת רינה ע"ה בת ר' שמעון יהודה שיבדלחט"א

להערות, הוספות ותרומות, ולקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות בכתובת
vt0533180131@gmail.com